

РОЗДІЛ I

ФІЛОСОФСЬКА АНТРОПОЛОГІЯ, ФІЛОСОФІЯ
КУЛЬТУРИ

УДК7.011.2

ФІЛОСОФСЬКО-КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ОСМИСЛЕННЯ СУТНОСТІ
МУЗЕЮ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ІНСТИТУЦІЇ В ЕПОХУ
ПОСТМОДЕРНУ

А.О. Сошніков, доктор філософських наук, доцент, доцент кафедри
музеєзнавства і пам'яткознавства ХДАК

Стаття присвячена філософсько-концептуальному осмисленню процесів музейної діяльності в епоху постмодерна. Сьогодні музей, як інститут, що демонструє оригінали, дає дезорієнтовану суб'єкту відчуття чогось незмінного й вкоріненого. У сучасному суспільстві музей є практично єдиним закладом, здатним утримувати у своїх стінах пам'ять про минуле, зберігати культурну спадщину, а також вирішувати проблему ментальної адаптації людини до мінливого світу. Музеї намагаються втілити у своїй експозиції максимальну наближеність до певної історичної епохи, віддаленій від теперішнього часу, роблячи домінуючим «ефект занурення». Припускається, що людина, заглиблена у музейне середовище, отримує можливість «виключатися» з реалії сьогоденної повсякденності та долучатися до реалії минулого, і знаходячи у цьому процесі підґрунтя до розуміння свого майбутнього. У століття технічного відтворення, віртуалізації і симуляції люди відвідують музей у пошуках предметів-оригіналів, того, що унікально і наділено ознаками «справжнього буття», дає відчуття чогось незмінного й вкоріненого. Для людини постмодерну, яка живе у світі копій і симулякрів, значення символів культури як відносно сталих орієнтирів серед загальної мінливості не тільки не зменшилося, а, навпаки, зросло.

Ключові слова: музей епохи постмодерна, музейна експозиція, музейна комунікація.

Постановка проблеми. Філософсько-концептуальне осмислення процесів музеалізації є основоположним для сучасного музею як на рівні його інституційного призначення, так і у сферах експозиційної діяльності. Музей – це особлива сфера культури, в якій основою для формування духовних цінностей слугують предметні результати людської діяльності. Музей, як соціальний інститут, організує та координує діяльність людей щодо збереження пам'яток минулих епох й передачу знань про них. Поза музеєм ця діяльність, мала б, напевно, розрізнений, непослідовний і нестабільний характер. Музей є невід'ємним елементом культурного

простору, оскільки ми переживаємо «час речей», а люди та речі тісно пов'язані між собою. Музей пройшов великий шлях розвитку і трансформацій. Знищити музей неможливо: наче тінь, він супроводжує життя, немов могила стоїть за всім прийдешнім. Будь-яка людина містить у собі музей, носить його у собі навіть проти власної волі, оскільки збереження є властивістю людської природи.

Оцінка досліджень і публікацій. Теоретичною базою для дослідницьких узагальнень даної роботи стали наступні музеологічні концепції, присвячені філософській концептуалізації поняття музею постмодернізму: концепція «живого музею» (Дж.К. Дан); концепція «громадського музею» (Т. Шола); концепція музеалізації (Г. Люббе); концепція «музейної комунікації» (Д. Камерон) та ін.

Метою даної статті є філософсько-концептуальне осмислення сутності музею як соціокультурної інституції в епоху постмодерну.

Виклад основного матеріалу. Епоха постмодерну для музею стає періодом новітніх можливостей, спокус і втрат. Власне, сама культура постмодерну у певному сенсі стає музеєм – величезним безсистемним сховищем цінностей, чи навіть того, що вона навіть й не шанує, неозорним звалищем накопичених за всю попередню історію людства артефактів, вмінь, стосунків, образів, форм, стилів. В сучасній культурі виходить на перший план, акцентуалізується такий вид музейної діяльності, як колекціонування й збереження; водночас, нівелюються системність, впорядкованість, ієрархічність – властиві музеєві як інституції, що остаточно сформувалась у своєму класичному вигляді у XIX ст. Відтепер все автоматично переноситься у сучасність, автоматично перетворюється на об'єкти і цінності «тут і зараз». Спадщиною може стати абсолютно все – «anything goes». Символічно, що у якості базового принципу постмодерністської творчості теоретики постмодерністської культури називають поняття «нонселекції», а специфічною рисою «постмодерністської епістеми» вважають відчуття «децентрованого світу», відносно якого людина має «радикальний епістемологічний і онтологічний сумнів».

На початку XXI ст. музей є значущим й значним як ніколи. Йдеться про максимальне розширення музейної мережі – як у кількісному відношенні (кожні 5 років кількість музеїв збільшується на 10%), так і у геополітичному відношенні (музей здійснює свою переможну ходу всіма материками земної кулі і, власне, самий факт появи музею розцінюється суспільством як черговий крок на шляху свого цивілізаційного розвитку). Безумовно, музей

розглядається як символ суспільства, більш того, як доказ розвину тості цивілізації (або, принаймні, спільноти, що бажає бути розвинутою цивілізацією). Окрім того, ми маємо справу з глибинними трансформаціями, що відбуваються з самим музейним організмом. Мабуть, ніколи до теперішнього часу музей не був настільки традиційним та, як це не парадоксально, революційним.

На теперішній час соціальна роль музеїв у суспільстві значно зросла, що підтверджується як збільшенням кількості музеїв у світі, так й посиленням до них суспільного інтересу. XXI ст., орієнтоване на комерційний успіх, шоу, медіа, кіч, запропонувало постмодерністську концепцію музею. Музей почав розумітися не як архів, а як частина індустрії розваг – і вимоги до нього почали висуватися відповідні: насамперед розважити глядача, а потім надати йому певний асортимент послуг і завдяки цим інструментам дати глядачеві освіту, інформацію – тобто внести у його свідомість певний культурний багаж. Відомі музеї світу, бажаючи мати публіку, перетворюють серйозні виставки на захоплюючий видовищний продукт (Для описання такої музейної політики часто використовується термін-неологізм *artainment*, тобто мистецтво (*art*) та розвага (*entertainment*)).

Сучасність диктує нові, більш складні вимоги до комфорту. Сучасна екскурсія – це культурний та дозвільний процес, що вирішує завдання оптимального й яскравого подання інформації. Екскурсія включає в себе не тільки огляд унікальних об'єктів, але також й величезний обсяг унікальної інформації, що містять фонди сховища – і тому вона має бути оточена потужною інфраструктурою, що забезпечить швидкий та зручний доступ до даних. При цьому необхідно використовувати сучасні комп'ютерні технології, Інтернет, інше матеріально-технічне оснащення. Не слід забувати й про величезну науково-дослідну та просвітницьку роль екскурсійної діяльності, що, у свою чергу, припускає сучасне технічне супроводження презентацій та екскурсій. Звичайно, жодна найдосконаліша техніка не замінить гарного фахівця, втім, це дає можливість відвідувачу отримати мінімальну інформацію про предмет, що зацікавив його.

«Музейний бум» є безсумнівним фактором сучасної культури: музей став активним учасником культурних, освітніх і, навіть, політичних процесів. Все це відбувається тому, що у сучасному суспільстві музей є практично єдиним закладом, здатним утримувати у своїх стінах пам'ять про минуле, зберігати культурну спадщину, а також вирішувати проблему ментальної адаптації людини до мінливого світу. Музей, як простір містить у собі цілий

ряд специфічних рис, оскільки заздалегідь є вилученим із простора повсякденності за рахунок особливих принципів своєї організації й функціонування. Просторово-часовий континуум континіум музею змушує відвідувача переключити своє повсякденне сприйняття простору і часу у інший спектр. Музеї провокують цей акт переключення, оскільки вони є зорієнтовані на «ефект занурення» в інші культури, або на «ефект присутності» у культурному просторі. Музеї намагаються втілити у своїй експозиції максимальну наближеність до певної історичної епохи, віддаленій від теперішнього часу, роблячи домінуючим «ефект занурення». Припускається, що людина, заглиблена у музейне середовище, отримає можливість «виключатися» з реалій сьогоденної повсякденності та долучатися до реалій минулого, і знаходячи у цьому процесі підґрунтя до розуміння свого майбутнього.

Висновок. Таким чином, музей, як інститут, що демонструє оригінали, відповідає на духовні запити дезорієнтованого суб'єкта. У століття технічного відтворення, віртуалізації і симуляції люди відвідують музей у пошуках предметів-оригіналів, того, що унікально і наділено ознаками «справжнього буття», дає відчуття чогось незмінного й вкоріненого. Для сучасної людини, яка живе у світі копій і симулякрів, значення символів культури як відносно сталих орієнтирів серед загальної мінливості не тільки не зменшилося, а, навпаки, зросло.

Література

1. Дунаева С.В. Музей как социокультурный институт (философский аспект) / С.В. Дунаева // Вестник Северного (Арктического) Федерального университета. Серия: гуманитарные и социальные науки. – 2011. - № 6. – С. 61-63.
2. Курило Л.В. Новые концепции музеев: интеграция в современное общество / Л.В. Курило // Вестник РМАТ. – 2014. - № 2. – С. 138-144.
3. Сапанжа О.С. Турист в современном мире: философия просвещения, технология развлечения / О.С. Сапанжа // Вопросы музеологии. – 2010. - № 2. – С. 103-106.
4. Худякова Л.А. Музей в эпоху постмодерна: потери или возможности? / Л.А. Худякова // Вопросы музеологии. – 2010. - №2. – С.12-21.

ФИЛОСОФСКО-КОНЦЕПТУАЛЬНОЕ ОСМЫСЛЕНИЕ СУЩНОСТИ МУЗЕЯ КАК СОЦИО-КУЛЬТУРНОЙ ИНСТИТУЦИИ В ЭПОХУ ПОСТМОДЕРНА

А.А. Сошников

Статья посвящена философско-концептуальному осмыслению процессов музейной деятельности в эпоху постмодерна. Сегодня музей, как институт, что демонстрирует оригиналы, дает дезориентированному субъекту ощущение чего-то неизменного и укоренившегося. В современном обществе музей является практически единственным учреждением, способным удерживать в своих стенах память о прошлом, сохранять культурное наследие, а также решать проблему ментальной адаптации человека к

меняющемуся миру. Музеи пытаются воплотить в своей экспозиции максимальную приближенность к определенной исторической эпохе, отдаленной от настоящего, делая доминирующим «эффект погружения». Предполагается, что человек, углубленный в музейную среду, получит возможность «выключаться» из реалий сегодняшней повседневности и участвовать в реалиях прошлого, находя в этом процессе основания к пониманию своего будущего. В век технического воспроизведения, виртуализации и симуляции люди посещают музей в поисках предметов-подлинников, того, что уникально и наделено признаками «подлинного бытия», дает ощущение чего-то неизменного и укоренившегося. Для человека постмодерна, который живет в мире копий и симулякров, значение символов культуры как относительно устойчивых ориентиров среди всеобщей изменчивости не только не уменьшилось, а, наоборот, возросло.

Ключевые слова: музей эпохи постмодерна, музейная экспозиция, музейная коммуникация.

PHILOSOPHICAL-CONCEPTUAL REALIZATION OF THE ESSENCE OF THE MUSEUM AS A SOCIO-CULTURAL INSTITUTION IN THE EPOCH IS POST-MODERN

A.A. Soshnikov

The article is devoted to the philosophical and conceptual interpretation of the processes of museum activity in the postmodern era. Today the museum, as an institution that demonstrates originals, gives the disoriented subject a feeling of something unchanging and entrenched. In modern society, the museum is practically the only institution capable of retaining in its walls the memory of the past, preserving the cultural heritage, and also solving the problem of a person's mental adaptation to a changing world. The museums try to realize in their exposition the maximum closeness to a certain historical epoch far from the present, making the "immersion effect" dominant. It is assumed that a person deepened in the museum environment will have the opportunity to "turn off" from the realities of today's everyday life and participate in the realities of the past, finding in this process a basis for understanding his future. In the age of technical reproduction, virtualization and simulation, people visit the museum in search of original items, that which is unique and endowed with signs of "true being" gives a sense of something unchanging and entrenched. For a postmodern person who lives in the world of spears and simulacra, the significance of cultural symbols as relatively stable landmarks among the universal variability has not only not diminished but, on the contrary, increased.

Key words: museum of the postmodern era, museum exposition, museum communication.